

27/06/2025

T.C
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
(GÖÇ İDARESİ BAŞKANLIĞINA)

Konu: Geri Gönderme Merkezlerinde Tespit Edilen Hak İhlalleri ve Keyfi ve Hukuk Dışı Sınır Dışı Uygulamaları Hakkında

Sayın Yetkili,

Çeşitli raporlar, Anayasa Mahkemesi kararları ve bağımsız ve açık kaynaklara dayanan bilgi ve belgeler doğrultusunda, Türkiye genelinde faaliyet gösteren Geri Gönderme Merkezlerinde (GGM) ciddi insan hakları ihlalleri ve uygulamadaki sistematik eksiklikler yaşandığı görülmektedir. Bu dilekçede söz konusu ihlalleri kamu makamlarının dikkatine sunmak ve gerekli düzenlemelerin yapılmasını talep etmek amacı güdülmektedir.

Aşağıda, söz konusu ihlaller ana başlıklar halinde özetlenmiştir:

1. Keyfi ve Hukuksuz Sınır Dışı Uygulamaları

Geri Gönderme Merkezlerine çeşitli gerekçelerle alınan göçmenler, çoğunlukla, açık ve yasal bir dayanağı bulunmayan, keyfi sınır dışı uygulamalarına maruz bırakılmaktadır.

2. Psikolojik Baskı, Zorla İmza Dayatması, Kötü, Onur Kırıcı Muamele

Bazı bireylerin “gönüllü dönüş” belgelerini baskı altında imzalamak zorunda bırakıldıkları, bazı Geri Gönderme Merkezlerinde “buzdolabı odası” adı verilen izolasyon uygulamasına maruz kaldıkları ve fiziksel/psikolojik şiddet gördükleri iddiaları mevcuttur.

3. Tahdit Kodlarında Şeffaflık Eksikliği

Tahdit kodlarıyla ikamet hakkı kaldırılan kişilere gerekçeler bildirilmeden ve yargı yolları etkin şekilde sunulmadan sınır dışı işlemleri uygulanmaktadır. Bu durum, hukuki belirlilik ve etkin başvuru hakkının ihlali anlamına gelmektedir.

4. Hijyen, Temizlik ve Sağlık Hizmetlerindeki Eksiklikler

Geri Gönderme Merkezlerinde (GGM) hijyen koşullarının yetersizliği, hamile kadınlar için uygun yaşam şartlarının sağlanmaması ve sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan ciddi sorunlar, sıkça dile getirilen şikâyetler arasındadır. Bu sorunlara, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu’nun (TİHEK) raporunda da yer verilmiştir.

5. Yol İzni Uygulaması ve Neden Olduğu Sorunlar

Zorunlu ya da keyfî nedenlerle seyahat etmek isteyen göçmenlerin, en temel haklardan biri olan seyahat özgürlüğü, “Yol İzni” belgesiyle kısıtlanmakta; bu durum, birçok göçmenin belgeleri olmadığı veya verilen belgenin süresinin geçtiği gerekçesiyle “kaçak” konumuna düşmesine neden olmaktadır.

6. Avukat Erişimi ve Tercüman Yetersizliği

Geri Gönderme Merkezlerinde avukat görüşmelerinin hafta sonları engellenmesi, gizlilik koşullarının sağlanmaması ve tercüman eksikliği nedeniyle bireylerin bilmedikleri belgeleri imzalamaya zorlandıkları rapor edilmiştir. Bu durum adil yargılanma ve savunma haklarını ihlal etmektedir.

7. Kimlik ve Kayıt Hatalarından Doğan Mağduriyetler

Adres kayıtlarındaki sorunlar ve tahdit kodu uygulamaları nedeniyle birçok göçmen, sistemsel hatalar sonucu kayıtsız duruma düşmekte ve bu durum ciddi mağduriyetlere yol açmaktadır.

8. Hafta Sonları Sistem ve İletişim Kısıtları

Geri Gönderme Merkezlerinde hafta sonları sistemlerin kapalı olması sebebiyle gözetim altındaki kişilerin aileleriyle ve avukatlarıyla iletişim kuramadıkları görülmüştür.

9. Şeffaflık ve Kamuya Açık Veri

Geri Gönderme Merkezlerinde tutulan kişi sayısı, tutulma gerekçeleri ve işlem sürelerine dair verilerin düzenli ve şeffaf biçimde kamuoyuna sunulmaması, hem denetim mekanizmalarını hem de kamuoyunun bilgi alma hakkını engellemektedir.

10. Geri Gönderme Merkezlerine Ulaşım Sorunu

Geri Gönderme Merkezleri genellikle şehir merkezlerinden uzak ve toplu taşıma araçlarıyla erişimin mümkün olmadığı bölgelerde bulunmaktadır. Bu durum, göçmenlerin aileleri, avukatları ve sivil toplum temsilcileri için ciddi ulaşım zorlukları yaratmakta; iletişim ve hukuki destek süreçlerini olumsuz etkilemektedir.

11. Geçici Barınma Merkezlerinde Keyfi Alıkoyma Uygulamaları

Bazı göçmenler, haklarında herhangi bir gözaltı kararı ya da idari gözetim kararı olmamasına rağmen Geçici Barınma Merkezlerinde (GBM) uzun süre alıkonulmaktadır. Bu uygulama, hukuki bir dayanağı olmadan kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakılması anlamına gelmekte ve temel insan haklarının ihlali olarak değerlendirilmektedir. Göçmenlerin ne kadar süreyle tutulacaklarına dair açık bir bilgilendirme yapılmaması ve serbest bırakılmalarının belirsizliğe bırakılması, bu mağduriyeti daha da derinleştirmektedir.

12. Yabancı Uyruklu Şahıslar Hakkında Otomatik Alınan Sınır Dışı Kararları

Yabancı uyruklu şahıslar hakkında soruşturma başlatıldığı takdirde; soruşturma neticesi beklenmeksizin, isnad edilen suçun niteliği dikkate alınmaksızın ve dahi sulh ceza hakimliğinin serbest bırakılması yönündeki karara rağmen şahıslar derhal Göç İdaresi Müdürlüğü'ne sevk edilmekte ve haklarında sınır dışı kararı alınmaktadır. Bu durum masumiyet karinesinin ve adil yargılanma hakkının ihlali olduğu gibi yabancı uyruklu şahıs ve aileleri bakımından telafisi güç mağduriyetlere de neden olmaktadır.

Yukarıda sıralanan uygulamaların tamamı, aşağıda belirtilen hukuki dayanaklara açıkça aykırıdır:

- Anayasa m. 19: Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı çerçevesinde, özgürlükten yoksun bırakma ancak kanunla ve yargı denetimiyle mümkündür.
- Anayasa m. 36: Herkesin adil yargılanma ve savunma hakkı vardır.
- Anayasa m. 40: Kamu görevlileri tarafından hakları ihlal edilen bireylerin etkin şekilde başvuru hakkı vardır.
- 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu: Geri gönderme kararlarının tebliği, gerekçelendirilmesi ve etkin itiraz hakkı tanınması zorunludur (m. 53-57).
- İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi (İHAS) m. 3 ve m. 5: İşkence ve insanlık dışı muamele yasağı ile kişi özgürlüğü ve güvenliği haklarının ihlali anlamına gelen uygulamalar yasaktır.
- Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 Cenevre Sözleşmesi: Ciddi zarar riski olan ülkeye geri gönderme (non-refoulement) yasağı, taraf devletlerce titizlikle uygulanmalıdır.

Bu kapsamda talebimiz;

- Geri Gönderme Merkezlerindeki bahsedilen bu uygulamaların insan haklarına ve hukuk devleti ilkesine uygun hale getirilmesi,
- Keyfi ve hukuksuz sınır dışı uygulamalarına son verilmesi,
- Tüm geri gönderme kararlarının yargı denetimine açık, şeffaf ve gerekçeli hale getirilmesi,
- İletişim, sağlık, avukat erişimi ve hijyen koşullarının asgari standartlara uygun hale getirilmesi,
- Şeffaflık ve denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi
- Avukat ve Sivil Toplum Kuruluşlarının temsilcilerinden oluşan bir heyet ile Geri Gönderme Merkezlerinin ziyaret edilip denetlenmesi, rapor tutulması ve ardından bu raporun kamuoyuna duyurulması

- Göçmenlere yönelik işlemleri yürüten kamu personelinin kararlarında, kişiden kişiye değişen uygulamalar görülmektedir. Bu durum keyfiliğe yol a  makta ve hukuki güvenliği zedelemektedir.

Bu nedenle, tüm işlemlerde asgari bir standart ve uygulama birliğinin sağlanması hususlarında gerekli idari ve yasal düzenlemelerin ivedilikle yapılmasını, bu konuda kamuoyuna açık bir değerlendirme ve denetim sürecinin başlatılmasını saygılarımızla arz ederiz.

ALİYA VAKFI